

Mozart ja Salieri Teatridirektor

147. hooaeg

NIKOLAI RIMSKI-KORSAKOV
MOZART JA SALIERI

WOLFGANG AMADEUS MOZART
TEATRIDIREKTOR

MUUSIKAJUHT JA DIRIGENT TAAVI KULL

DIRIGENT ENDEL NÕGENE

LAVASTAJA JAAN WILLEM SIBUL

KUNSTNIK MARE TOMMINGAS

VALGUSKUJUNDAJAD MARIS SAVIK, MARE TOMMINGAS

KONTSERTMEISTRID MARGUS RIIMAA, PIIA PAEMURRU

KOORMEISTER PIRET TALTS

KOORI KONTSERTMEISTER KATRIN NUUME

INSPIKSIENT HELI ANNI

TIITRID RAGNE SAUL

VANEMUISE SÜMFOONIAORKESTER

ESIETENDUS 12. NOVEMBRIL 2016 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS
EESTI KEELES, INGLISE- JA EESTIKEELSETE TIITRITEGA

MOZART JA SALIERI

Mozart Rasmus Kull / Germán Gholami

Salieri Simo Breede / Tamar Nugis

Trahterineiu, teenija Maria Kallaste

Viiuldaja Vitalij Regensperger

Laps Siim-Sander Sonn / Marcus Sirp

Katkendit Mozarti Reekviemist esitavad Karmen Puis, Pirjo Jonas / Kadri-Liis Kukk,
Maria Listra / Sigrid Mutso, Rasmus Kull, Reigo Tamm, Märt Jakobson

TEATRIDIREKTOR

Tõlkinud Linnar Priimägi, **täiendanud** Jaan Willem Sibul

Frank, direktor Tiit Lilleorg

Eiler, pankur Heino Seljamaa

Buff, näitleja Rasmus Kull

Herz, näitleja Märt Jakobson

Madam Pfeil, näitlejanna Karmen Puis

Madam Krone, näitlejanna Helena Merzin-Tamm

Madam Vogelsang, näitlejanna Inga Lunge

Härra Vogelsang, laulja Reigo Tamm

Madam Herz, lauljanna Pirjo Jonas / Kadri-Liis Kukk

Preili Silberklang, lauljanna Maria Listra / Sigrid Mutso

Kostümeerija Aivar Kallaste

Grimeerija Anne-Marie Kivioja-Noormaa

Lavamehed Kaupo Jalas, Taivo Pöder, Tanel Pärn, Jüri Urbel, Urmas Poom

Osatäitjate CVd on leheküljel

<http://www.vanemuine.ee/repertuaar/mozart-ja-salieri-teatridirektor/>

Mozart ja Salieri

Lugedes ooperi „Mozart ja Salieri“ libretot ja Puškini „Väikesi tragöödiaid“ jäin muuhulgas mõtisklema ka selle üle, et kas piir suure andekuse ja geniaalsuse vahel on õrnõhuke või hoopis lai. Kas on geeniusse sära näha ka kaasaegsetele või saavad temast aru alles hilisemad põlvkonnad? Näiteks Mozarti abikaasa Constanze ei hoomanud ilmselt elu lõpuni, kellega ta abielus oli ja müüs pärast helilooja surma kõik Mozartile kuulunu - pole säilinud mitte ühtki Mozartile kuulunud materiaalsel esel. Isegi surimask kukkus peale valmimist puruks ja pole ka kalmu, teatakse vaid ligikaudset kohta, kus puhkab Mozarti põrm. Jäi vaid tema muusika.

Mozarti ja Salieri suhet on tihtipeale püütud kujutada Salieri melodramaatilise loominguks kadedusena Mozarti geniaalsuse suhtes. Aga kas sai selline kadedus üldse eksisteerida, arvestades, et Salieri oli väga andekas ja töötas Austria Impeeriumi ja Saksa-Rooma riigi esimese kapellmeistrina ning kirjutas sealjuures palju väga head muusikat? Liiatigi ei ole olemas ühtegi vettpidavat tõendit, et õukonna poolt ülistatud Salieri oleks oma elu jooksul õukonna poolt mitte nii ülistatud Mozartile mingilgi moel liiga teinud...Jah, sellele kõikidele hilisematele põlvkondadele tuntud Mozartile, kes iial ei kirjutanud ühtegi mustandit vaid lasi teosel otse hanesulest sujuvalt noodipaberile voolata ning kirjutas oma 35 eluaasta jooksul sisemise sära ja maagiaga täidetud (geniaalset!) muusikat... Tegelikult võitis Salieri ka võistluse, kus tema pidi komponeerima Itaalia stiilis koomilise ooperi *Prima la musica e poi le parole* ja Mozart muusikalise komöödia „Teatridirektor“ . See juhtus aastal 1786, enam kui 230 aastat tagasi. Kahju, et Salieri ooper pole säilinud, sest oleks ülihuvitav võrrelda kahe rivaali võistlustööd.

Täna õhtul on laval Mozarti „Teatridirektor“. Veider küll, aga selle 230 aasta jooksul on teatrit tegevad inimesed oma iseloomult vähe muutunud! Ei juhtu küll palju selliseid asju nagu keiser Napoleon Buonaparte'iga õöl enne kuulsat Borodino lahingut - ta oli sunnitud dikteerima kirja, et lahendada Pariisi ooperiprimadonnade lahkkelisid. Kuid ikka veel rivaalitsevad primadonnad, ikka veel on näitlejatel liiga tähtsusetud osad, ikka veel on artisti nimi afišil liig väikeste tähtedega kirjutatud ja alati on kõige tähtsam raha.

Jaan Willem Sibul

lavastaja

Mozart ja Salieri

Kokkuvõte

Viin, Austria, 18. sajandi lõpp

Esimene pilt

Salieri naudib heliloojana prestiižset seltskondlikku seisundit ja on pühendunud oma kunsti teenimisele. Sisimas on ta aga kade Mozarti peale, sest mõistab, et Mozarti teosed on väärtuslikumad kui tema enda looming. Salieri kutsub Mozarti õhtusöögile ja kavatseb ta mürgitada.

Teine pilt

Mozart ja Salieri einestavad kõrtsis. Mozartile valmistab muret musta riidetunud võõra poolt tellitud „Reekviem“. Talle meenub Salieri koostöö Pierre Beaumarchais'ga ja ta küsib, kas vastab tõele, et Beaumarchais mürgitas kord inimese. Mozarti meelest ei sobi geniaalsus ja kuritahtlikkus kuidagi kokku. Selle peale kallab Salieri salaja Mozarti joogi sisse mürki. Mozart hakkab klaverit mängima ja Salieri puhkeb nutma. Mozart märkab seda, kuid Salieri ärgitab teda jätkama. Mozartil hakkab halb ja ta lahkub. Salieri lõpetab ooperi mõtisklusega Mozarti uskumuse üle, et geenius pole võimeline mõrvaks.

Teatridirektor

Kokkuvõte

Viin, 1786

Teatridirektor Frank ja teda abistav koomilise ooperi solist Buff korraldavad näitlejatele oma uue teatritrupiga liitumiseks prooviesinemise, sest teater sai kutse minna esinema Salzburgi. Kui näitlejad ja lauljannad on palgatud, puhkevad vaidlused, kes saab endale peosa ja kellel on kõige suurem tasu. Oma tugevuste esiletoomiseks esitatakse silmapaistvad aariad. Kokkuleppele jõutakse siis, kui sekkub tragöödianäitlejanna madam Krone, kes kuulutab, et kõige tähtsam on kunst. Kõlab ka ülivaimukas trio „Olen primadonna“ ning ollakse ühel nõul, et igaüks saab kuhjaga tasu ja kuulsust.

Antonio Salieri

(1750 –1825) oli itaalia helilooja ja dirigent.

Salieri oli oma aja tähtsamaid ja kuulsamaid heliloojaid. Hiljem on tema looming populaarsuselt jäänud tema kaasaegsete - Haydni, Mozarti, Beethoveni ja Schuberti teoste varju, kuid 20. sajandi lõpukümnenditest on huvi tema loomingu vastu jälle tõusuteel. Salieri kirjutas üle 40 ooperi, millest tänapäeval on tuntumad „Danaiidid“ (*Les Danaïdes* 1784), „Tarare“ (1787) ja „Falstaff“ (1799).

Antonio Salieri sündis 18. augustil 1750. aastal jõuka kaupmehe peres Legnagos, Põhja-Itaalias. Hoolimata itaalia päritolust nägi Salieri endas austria heliloojat ja dirigenti, sest ta elas ja töötas alates 16. eluaastast Viinis ning kõik tema hilisemad tähtsamad saavutused seostuvad eelkõige selle linnaga. Tema esimene õpetaja oli Giovanni Battista Pescetti, Veneetsias ja Londonis töötanud organist ning helilooja. Kuulsas gondlilinnastutvus Salieri 1766. aastal Florian Leopold Gassmanniga, kes soovitas tal pürgida Viini õukonda. Selleks lihvis ta Salieri oskusi heliloomingu osas Johann Joseph Fuxi *Gradus ad Parnassum*-nimelise (ld.k teejuht Parnassosele) kontrapunktiõpikuga.

Salieri jäi Viini terveks eluks. 1774. aastal suri õpetaja Gassmann ja keiser Joseph II nimetas Salieri oma õukonnaheliloojaks. Samal aastal kohtus ning abiellus ta Therese von Helfferstorferiga, neil sündis kaheksa last. 1788. aastal sai Salieri Kuninglikuks ja Keiserlikuks Kapellmeistriks ning pidas seda ametit 1824. aastani. Hoolimata ametlikust tiitlist oli „kapellmeister“ rohkem kasutusel Wolfgang Amadeus Mozarti austava nimetusena, kes tegelikult seda ametit iialgi ei pidanud. Muusikute ühingu (Tonkünstler-Societät) presidendi ametis oli Salieri aastatel 1788-1795, pärast seda sama ühingu asepresident ning kontsertide korraldaja aastani 1818.

Salieri saavutas oma elu jooksul kõrge sotsiaalse positsiooni ja teda seostatakse ning võrreldakse tihti teiste tunnustatud heliloojate nagu Joseph Haydni ja Louis Spohriga. Olulise kultuuritegelasena 18. ja 19. sajandi muusikaelus oli ta ka mitmete kuulsate heliloojate õpetaja: Ludwig van Beethoven, Carl Czerny, Johann Nepomuk Hummel, Franz Liszt, Franz Xaver Süssmayr, Franz Schubert. Antonio Salieri suri 7. mail 1825. aastal ning maeti Viini, Matzleinsdorfer Friedhofi kalmistule, hiljem maeti ta ümber Zentralfriedhofi, kus puhkavad ka Beethoven, Brahms ning Schubert. Salieri matusetalitusel kõlas esmakordselt tema enda loodud „Reekviem c-moll“ (kirjutatud 1804). Tema hauamonumendil on ühe ta õpilase, Joseph Weigli poeem.

Wolfgang Amadeus Mozart

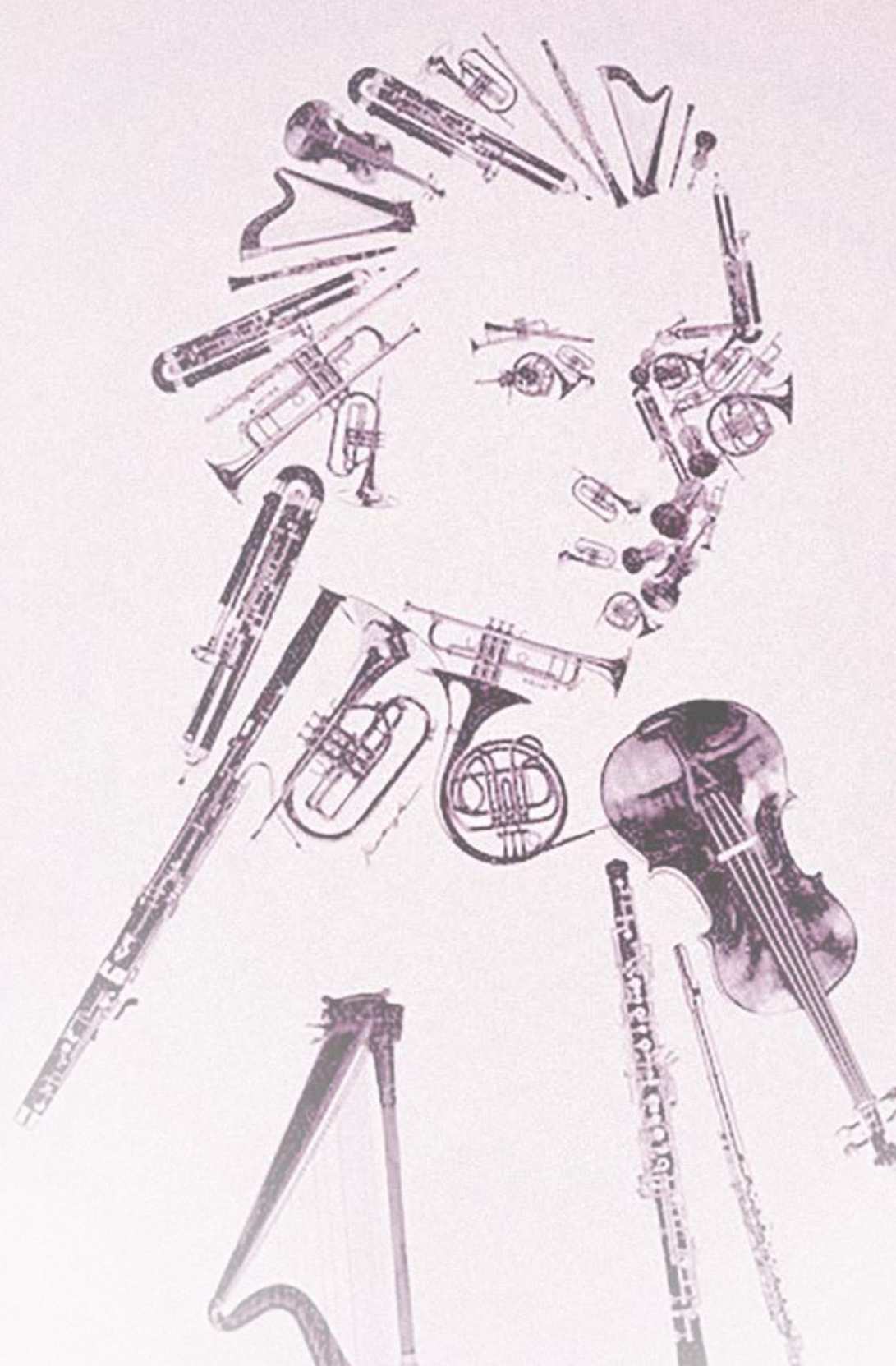
(1756 –1791) oli austria helilooja, Viini klassikalise koolkonna esindaja.

Ta sündis Salzburgi õukonna kapellmeistri Leopold Mozarti ja Anna Maria Pertlini noorima pojana. Vanematel oli 7 last, kellest vaid Wolfgang ja ta õde Maria Anna elasid lapseest vanemaks.

Wolfgangi muusikaline anne avaldus varakult. Juba 5-aastaselt komponeeris ta oma esimesed muusikapalad, 6-aastaselt alustas kontserdireisidega Euroopa linnades. Esimesed trükised tema teostest ilmusid 1764. aastal Pariisis. Aastal 1765 kirjutas ta oma esimese sümfoonia, 10-aastaselt esimese ooperi. Aastal 1769 asus ta õuekapelli kontsertmeistrina tööle Salzburgi peapiiskopi õukonda, kus oli kapellmeistrina ametis ka ta isa. 14-aastaselt võeti Mozart pärast edukalt sooritatud eksamit Bologna muusikaakadeemia liikmeks ning Rooma paavst andis talle kuldkannuse rüütli aunimetuse. Aastal 1781 lahkus Mozart piiskopi teenistusest ja asus elama Viini, kus töötas vabakutselise muusikaõpetaja, pianisti ja orelimängijana, alates 1787. aastast õukonna kammermuusikuna 4. augustil 1782 abiellus Mozart Constanze Weberiga. Neil oli kuus last, kellest ükski ei abiellunud ja ühelgi polnud lapsi.

Wolfgang Amadeus Mozart suri Viinis 1791. aastal. Oma viimastel aastatel komponeeris helilooja suurema osa oma tuntuimatest sümfooniastest ja ooperitest. Tema varase surma kohta on tekkinud palju müüte.

Mozarti looming on mahukas, ta on viljelenud kõiki žanre ühtviisi edukalt. Kokku on ta loonud üle 600 katalogiseeritud muusikateose. Ooperid (mittetäielik nimekiri): „Bastien ja Bastienne“ (1768), „Mithridates“ (1770), „Lucio Silla“ (1772), „La finta giardiniera“ (1775), „Idomeneo“ (1781), „Haaremirööv“ (1782), „Figaro pulm“ (1786), „Teatridirektor“ (1786), „Don Giovanni“ (1787), „Cosi fan tutte“ (1790), „Titus“ (1791), „Võlflööd“ (1791), „Zaide“ (jäi pooleli). Lisaks on ta kirjutanud vaimulikku muusikat: hulga motette, vespreid, litaaniaid ja 19 missat, sealhulgas viimaseks ja surma tõttu lõpetamata jäänud „Reekviem“ (lõpetatud Franz Xaver Süssmayri poolt). Sümfooniaid on 41 (tuntuimad: Es-duur, g-moll, C-duur). Ta on kirjutanud ka viiuli-, puhkpilli- ja klaverikontserte. Kammermuusikast peetakse olulisemateks keelpillikvartette ja -kvintette ning klaverisonaate ja -fantaasiaid.

Mozart versus Salieri

1780. aastatel, kui W. A. Mozart elas ja töötas Viinis, sisaldas isa ja poeg Mozartite kirjavahetus mõned märkused selle kohta, kuidas mitmed salasepitsejad eesotsas Salieriga tegevat kõik selleks, et luua Amadeusile takistusi saamaks paremale ametipostile või toomaks lavale oopereid. Tegelikult ei leidu Salieri osalusest vandenõudes mingit erilist tõendusmaterjali. Hiljem jõudsid sellised kuulujutud avalikkuse ette ning näiteks Albert Lortzingi *Singspiel Szenen aus Mozarts Leben* (1832) kasutabki klišeed, mille kohaselt kade Salieri üritab rikkuda Mozarti karjääri.

Biograaf Alexander Wheelock Thayer usub, et Mozarti kahtlustused Salieri kohta võivad olla alguse saanud intsidendist 1781. aastal, kui Mozart taotles Württembergi printsessi muusikaõpetaja kohta, aga tema asemel valiti printsessi õpetama kõrge lauluõpetajamainega Salieri. Järgmisel aastal kukkus läbi ka Mozarti katse saada valituks printsessi klaveriõpetajaks.

Kõigest hoolimata on palju rohkem tõendeid kahe helilooja vahelisest koostööst kui vihavaenust. 1788. aastal, kui Salieri nimetati kapellmeistriks tegi ta enda ooperi lavaletoomise asemel korraliku arvustuse Mozarti „Figaro pulma“ kohta. Ja kui Salieri läks 1790. aastal Leopold II kroonimispidustustele, ei olnud tal kaasas ei rohkem ega vähem kui kolm Mozarti missat. Salieri ja Mozart kirjutasid koos isegi ühe kantaadi (*Per la ricuperata salute di Ophelia*) vokaalile ja klaverile. See teos pole kahjuks säilinud. Ka Mozarti „Patukahetseja Taaveti“ (1785), „Klaverikontserdi Es-duur“ (1785), „Klarnetikvinteti“ (1789) ja Sümfoonia g-moll esiettekanded toimusid Salieri soovitusel, kes juhatas ka viimase teose ettekannet 1791. aastal. Viimases säilinud kirjas (14. oktoober 1791) kirjutab Mozart oma naisele, et ta võttis Salieri ja Caterina Cavalieri enda tõlda ja sõidutas nad mõlemad ooperihoo-nesse ning mainib ka Salieri reaktsiooni „Võlulöödile“: „Ta kuulas ja vaatas kogu tähelepanuga ja avamängust viimase koorini ei olnud ühtegi kohta, mis ei kutsunud temas esile *Bravo't! või Bello't!*“

Kuulujutt, nagu oleks Salieri oma surivoodil üles tunnistanud Mozarti mõrvamise, hakkas levima varsti pärast ta surma. Veneetslase kaks põetajat Gottlieb Parsko ja Georg Rosenberg ning perearst Joseph Röhrig väidavad aga kindlalt, et Salieri ei ole kunagi midagi säärast öelnud.

Mõne kuu jooksul pärast Salieri surma 1825. aastal kirjutas Aleksander Puškin väikese tragöödia „Mozart ja Salieri“, õpetliku loo patust ja kadedusest. Vene helilooja Nikolai Rimski-Korsakov kirjutas Puškini näidendi põhjal 1898. aastal samanimelise ooperi.

Vihavaenu sisaldava loo populaarseimad säilitajad on tänapäeval Peter Shafferi näidend „Amadeus“ (1979) ning Miloš Formani Oscareid võitnud 1984. aastal valminud ja näidendil põhinev samanimeline film.

Моцартъ и Сальери.

Flauto.

СЦЕНА ПЕРВАЯ.

Н. РИМСКИЙ - КОРСАКОВЪ. Op. 48.
1897.

Adagio. p

Moderato. poco rit. Poco più lento. 2 f pp

Solo dulce pp 5 Tempo I. f dim.

Poco più animato. Tempo I. 4 7 poco riten. 12 Solo pp

Tempo led animando poco a poco al p do. co pp

cresc. poco p cresc.

Solo pp 5 poco riten. 1

Nikolai Rimski-Korsakov

(1844–1908) oli vene helilooja ja heliloojate rühmituse „Võimas rühm“ liige. Ta oli meisterlik orkestrimuusika looja. Nii tema tuntuimad orkestriteosed („Hispaania capriccio“, avamäng „Vene lihavõttepühad“ ja sümfooniline süit „Šeherezade“) kui ka mõned süidid ja katkendid tema 15 ooperist kuuluvad klassikalise muusika pärlite hulka.

Sarnaselt helilooja Mili Balakirevi ja kriitik Vladimir Stasoviga pidas Rimski-Korsakov oluliseks arendada rahvusliku helikeelega klassikalist muusikat. Selles muusikaliseks orientalismiks nimetatud stiilis põimiti vene rahvalaulu ja -pärimust eksootiliste harmooniate, meloodiate ja rütmidega ning hüljati traditsioonilised Lääne komponeerimismeetodid.

Suurema osa oma elust ühitas Rimski-Korsakov komponeerimist ja õpetamistööd Vene armeega, esmalt ohvitserina keiserlikus mereväes ja seejärel mereväeorkestrite tsiviilinspektorina. Merearmastus võis mõjutada teda kirjutama oma kaht enim tuntud orkestriteost: sümfoonilist poeemi „Sadko“ (mis ei olnud otseselt seotud hilisema samanimelise ooperiga) ja „Šeherezade“i.

Rimski-Korsakovi pärandiks on suur hulk algupäraselt vene rahvusliku taustaga heliloomingut. Ta valmistas esitamiseks ette „Võimsa rühma“ teoseid ning mõjutas oma kümnenditepikkuse õppejõutööga tervet põlvkonda nooremaid heliloojaid ja muusikuid. Seega peab klassikalise muusika publik Rimski-Korsakovi vene kompositsioonistiilina tuntud muusikavoolu peaarhitektiks. Tema helikeelt kujundasid Glinka, Balakirev, Hector Berlioz ja Franz Liszt ning see anti otse edasi kahele järgnevale Vene heliloojate põlvkonnale. Samuti mõjutas see piiritaguseid heliloojaid, nagu Maurice Ravel, Claude Debussy, Paul Dukas ja Ottorino Respighi.

„Mozart ja Salieri“ (1897) on Nikolai Rimski-Korsakovi ühevaatuseline ooper kahes pildis, Aleksandr Puškini samanimelise värssdraama põhjal. Ooper esietendus 7. detsembril 1898 Moskvas Solodovnikovi teatris Moskva Vene Eraooperi esituses. Dirigendiks oli Jossif Truffi ja kunstnikuks Mihhail Vrubel. 1898. aastal astus Moskvas Salierina üles Fjodor Šaljapin. Rimski-Korsakov on oma avameelses autobiograafias kirjutanud: „See hetk märgib Šaljapini tähelennu algust ja kasvavat populaarsust.“

RIMSKI-KORSAKOVI „MOZART JA SALIERI

Väljavõtteid HARLOW ROBINSONi artiklist New York Times'ile, 16.08.1981

Kui mõelda Rimski-Korsakovile, meenuvad kohe eksootilised tantsivad araabia neid või lopsakad idamaised meloodiad. Kuid „Mozart ja Salieri” toob esile hoopis teistsuguse tahu Rimski-Korsakovi muusika- ja isiklikust maailmast. Lavastuses on vaid kaks vokaalpartiit: Salieri (bassbariton) ja Mozart (tenor). Lavatagune koor esitab katkendeid Mozarti „Reekviemist” ja pime viiuldaja mängib viisijuppi „Don Giovannist“. Salieri on lavastuse keskmes, nii nagu Peter Shafferi samanimelises näidendis, ja viibib laval pikka aega üksinda mõtiskledes. Erinevalt Shafferist mõrvab Rimski-Korsakovi lavaversioonis Salieri Mozarti, valades tema klaasi mürki. Ooperi üks mõjuvamaid osi on see, kui Salieri puhkeb vahetult pärast Mozarti veini mürgitamist kontrollimatult nutma, kui too mängib äsja valminud „Reekviemi” klaveril (teose avateema kõlab lavastuses ka orkestri esituses).

Ooper lõpeb Salieri meeleheitliku küsimusega, mis on suunatud rohkem talle endale kui publikule: „Kas siis kurjus ja andekus käivad alati eri teid? See pole tõsi, mõelgem vaid Buonarrotille ... või oli see kõigest rahva lihtsa vaimu sünnitus ja Vatikani looja on süüst puhas? Salieri võrdleb end siinkohal Michelangelo Buonarrotiga, kes väidetavalt mõrvas mehe, kes poseeris Kristusena altarimaali jaoks, mis kujutab Sixtuse kabeli ristilöömisstseeni.

Rimski-Korsakov valis oma libreto allikaks tuntud kirjandusteose, Aleksandr Puškini värssides kirjutatud lühidraama „Mozart ja Salieri” (1830). Puškini (1799–1837) rolli vene kirjanduses võib enam-vähem võrrelda Shakespeare'i rolliga inglise kirjanduses. /.../ See, kuidas Rimski-Korsakov teost „Mozart ja Salieri” käsitleb, erineb aga mainitud Puškini dramatiseeringutest (sealhulgas tema enda omast) märkimisväärselt. Kui teised heliloojad käivad originaaltekstidega ümber küllaltki vabalt, järgib Rimski-Korsakovi libreto otseselt Puškini teksti. Mõni fraas jäetakse välja, kuid kõik lauldes esitatavad fraasid võetakse sõna-sõnalt draama vabavärsilisest tekstist. Rimski-Korsakovi huvitas eelkõige Puškini originaalteksti sõnastuse ja olemuse säilitamine.

Rimski-Korsakovi üksikasjalik pühendumus Puškini „Mozarti ja Salieri” terviklikkuse säilitamisele muutub eriti tähelepanuväärseks, kui meenutada, et Puškinit peeti sageli mozartlikuks kirjanikuks. See tähendab, et tema kirjutamisviis näis kerge ja voolav, mitte pingutatud, ning tema ise, nagu Mozartki, nautis järjepanu lõbustusi ja noorte naiste seltskonda. Tundub väga tõenäoline, et Puškin isegi samastus pigem Mozarti kui Salieriga ning mõlemad loojad ühitasid samal kombel klassitsismi tunnusooni romantismi omadega. Puškin tundis ja armastas Mozarti oopereid.

Teisalt võiks Rimski-Korsakovi detailitäpsus (püüd järgida „Mozartis ja Salieris” Puškini teksti; kinnismõtteline enda ja kolleegide Mussorgski, Glinka ning Borodini partituuri redigeerimine) vihjata sellele, et tema samastub teadlikult või teadvustamata kohusetundlikuma, aga väheinspireeritud Salieriga./.../

Kokkuvõttes on Rimski-Korsakovi „Mozart ja Salieri”, sarnaselt seda inspireerinud Puškini poeemdraamaga, eksperiment. Puškin nimetas „Mozarti ja Salieri” esialgu „draamauurimuseks”, mis ei olnud mõeldud lavastamiseks, ega andma vastust keerulisele küsimusele geniaalsuse ja kuritahtlikkuse ühtesobimatusest. Ooperi edu ja originaalsus paistab toetavat vastuolulist oletust, et kunstnikud loovad huvitavaimad tööd just siis, kui nad ei arvesta teose võimaliku publikuga.

SALIERI VALAB MOZARTI KLAASI MÜRKI — MIHHAIL VRUBEL 1884

MARGARITA VOITES MADAME HERZINA — RO ESTONIA ARHIIV

TEATRIDIREKTOR

Wolfgang Amadeus Mozart oli Viinis hästi tuntud, kuid ihaldusväärset püsiametikohta keiser Joseph II õukonna heliloojana hoidis enda käes Mozartist vanem Antonio Salieri. Loomulik rivaliteet kahe muusiku vahel oli Viini seltskonnaelus levinud kõneaine ning polnud üllatav, et keiser Joseph II 1786. aasta kevade otsus tõusis tollal põhiliseks jututeemaks.

Keiser kutsus mõlemad muusikud avalikul ooperikonkursil osalema. Nad pidid komponerima ühevaatuselise ooperi, mida seejärel vahetult esitati. Mõlema teosed jutustasid ooperiintriigidest. See sündmus toimus Josephi Viinist saabunud õe ertshertsoginna Maria Christina ja tema abikaasa hertsog Albrecht von Sachsen-Tescheni külaskäigu ajal. Konkursi kavatseti korraldada sadade külaliste ees kevadfestivalil Schönbrunni palee oranžeriis Viinis.

Mozart pidi komponerima muusikalise komöödia „Teatridirektor“, Salieri aga Itaalia stiilis koomilise ooperi *Prima la musica e poi le parole*. Külalised said nautida suurepäraselt õhtupoolikut oranžerii troopilises õhustikus, kus serveeriti hõrke roogi ja kõrgseltskond laskis end lõbustada.

Sissevaade teatrimaailma

„Teatridirektoriga“ viis Mozart publiku maailma, mis polnud ooperinautlejatele võõras: see oli teatrimaailm. Teatridirektor Frank otsib uusi näitlejaid, kuid nagu teistelgi teatritöötajatel on ka temal rahaprobleemid. Siis aga ilmub pankur Eiler ja lubab Franki aidata, kuid ühel tingimusel: Eileri armuke Madame Pfeil tuleb võtta trupi liikmeks.

Järgneb näitlejate tutvustus, kes demonstreerivad oma oskusi ja eri karaktereid. Mõni neist on nii kapriisne, et meelega äärel viidud Frank ähvardab kokkuleppe tühistada. Lõpuks näitlejad rahunevad ja lepivad kokku, et publik peaks otsustama, kes neist palgatakse.

Antonio Salieri võidab Mozartit

Konkurss algas. „Teatridirektorit“ etendati esimesena. Pärast aplausi järgnes Salieri intriige täis ooper, mis sisaldas hulgaliselt naeruväärstavaid ja alandavaid pilkeid Mozarti lemmiklibretisti da Ponte üle. Järgnev aplaus oli maruline.

Peale avamängu on partituuris vaid neli vokaalnumbrit ja ooperi umbes 30 minutit kestvat muusikalist osa raamistab palju dialooge, mis oli tollases muusikas tüüpiline. Üks ooperi kõrghetki, mida muusik ja Mozarti pärandi talletaja Erik Smith kirjeldab väga humoorikana, on stseen, milles iga naine laulab oma kunsti õilsusest, püüdes ühtlasi rivaale järjest kõrgemate nootidega seljatada. Kuigi seda ooperit on kirjeldatud tobeda farsina, on Mozart siiski kasutanud võimalust kirjutada sellesse sisse tõsisid aariaid ning nõnda sisaldab Madame Herzi „prooviesinemine“ aariat *Da Schlägt die Abschiedsstunde* („Nii kõlab lahkumise tund“) ja Madame Silberklang esitab elegantse rondo Bester Jüngling („Armas noorus“).

TAAVI KULL

on alates 2014. aastast Vanemuise teatri dirigent. Lõpetas 2004 Tallinna Muusikakeskkooli, kus õppis klaverit ning koorijuhtimist. Järgnesid õpingud Eesti Muusika – ja Teatriakadeemias koori – ning orkestridirigeerimise erialal prof Toomas Kapteni ja prof Paul Mägi juhendamisel. 2010 astus Taavi Kull Stockholmi Kuningliku Muusikakõrgkooli magistrantuuri, õpetajateks prof Daniel Harding ja prof Cecilia Rydinger-Alin. Taavi on osalenud Neeme ja Paavo Järvi meistrkursustel samuti Roland Zollmanni, Lutz Köhleri ja Paul Mägi meistrklassides. Ta on juhatanud selliseid orkestreid nagu Norrlands Operan SO, Gävle SO, Dalarna Sinfonietta, Västeros Sinfonietta, Norrköpping SO. 2015. aasta kevadel debüteeris Taavi Kull Eesti Muusikapäevade raames Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri ees. Taavi on osalenud dirigendi assistendina ooperite „Wozzeck“, „La Bohème“, „Peter Grimes“, „Carmen“ (Vanemuine 2015) ja Lucia di Lammermoor (Vanemuine 2016) väljatoomisel. Vanemuises on dirigeerinud oopereid „Rehepapp“ (2013), „Reigi õpetaja“ (2014), operetti „Õhtu Straussiga“, lastemuusikale „Detektiiv Lotte“ ja „Nukitsamees“. Muusikajuhina on välja toonud operetikava „Õhtu Kálmániga“ (2015). On olnud ooperi „La traviata“ ning mitmete kammerooperite muusikajuht, nende hulgas Berliinis esietendunud Age Veeroosi „Grid“ ning Muusika- ja Teatriakadeemia kaasaegse ooperi projekt „Korduma Kippuvad Küsimused“.

Hooajast 2016/17 töötab Taavi Kull ka Tartu Ülikooli Sümfooniaorkestri peadirigendina.

JAAN WILLEM SIBUL

lõpetas Antsla Keskkooli ja Antsla Lastemuusikakooli (flöödi eriala) 1974. Samal aastal astus Tallinna Eduard Vilde nimelisse Pedagoogilisse Instituuti, mille lõpetas 1978. aastal orkestrijuhtimise erialal. Järgnes teenistus Nõukogude armees (1978–1980). Aastal 1980 alustas tööd Riiklikus Akadeemilises Meeskooris ja astus Tallinna Riiklikku Konservatooriumi, mille lõpetas 1988. aastal laulu erialal (Teo Maiste klassis). Tegeles rokkmuusikaga (ansambel T-Klaas). Alates 1992 Vanemuise teatri ooperisolist.

Rollid Vanemuises: Adalbert – Põldma/Ernits/Pajusaar/Tungal/Jonas „Lotte Unenäomaailmas” (2015), „Õhtu Kálmániga” (2015), Rotnõi – Pjotr Tšaikovski „Jevgeni Onegin” (2013), Ärni – Tauno Aintsi ooper „Rehepapp” (2013), Moritadimüüja – Eduard Tubina ooper “Reigi õpetaja” (2014), mängib ooperitundides „Appi! Ooper?! 1. tund” (2009) ja „Appi! Ooper!? 2. tund” (2011), Max Detweiler – Rodgersi/Hammersteini „Helisev muusika” (2010), Sciarrone – Puccini „Tosca” (2007), Enrico – Donizetti „Lucia di Lammermoor”, Belcore – Donizetti „Armujook”, Falstaff – Verdi „Falstaff”, Gianni Scicchi – Puccini „Gianni Scicchi”, Schaunard – Puccini „Boheem”, Valentin – Gounod’ „Faust”, Elviro – Händeli „Xerxes”, Ben – Menotti „Telefon”, Silvio – Leoncavallo „Pajatsid”, Ramiro – Raveli „Hispaania tund”, Henrik – Nielsen „Maskeraad”, Isa – Humperdincki „Hansuke ja Greteke”, Bachulus – Lortzingi „Salakütt”, dr Doolittle – Lusens „Doktor Doolittle ja lindude ooper”, Peeglirüütel – Leigh’ „Mees La Manchast”, Motel, lihunik Lazar Wolf – Bocki „Viuldaja katusel”, Florimond Herve – Kálmáni „Montmartre’i kannike”, Louis Philipp – Kálmáni „Bajadeer”, Danilo – Lehári „Lõbus lesk”, Pappacoda – Straussi „Öo Veneetsias”, Dr. Falke – Straussi „Nahkhiir”, Onu Joco, Herbie – Styne’i „Gypsy”, Bartolo – Rossini „Sevilla habemeajaja”, Vürst Moritz Dragomir – Kálmáni „Krahvinna Mariza”, Asparagus, Growltiger, Bustopher Jones – Andrew Lloyd Webberi „Cats”, Keiserlik komissar, Yamadori – Puccini „Madame Butterfly” (2004), Lapi nõid – Ehala „Lumekuninganna” (2006), Hermann – Offenbachi „Hoffmanni lood” (2007), Krahv Ceprano – Verdi „Rigoletto” (2007), maffiaboss Spats – Styne’i „Sugar ehk Džässis ainult tüdrukud” (2008), Kokk – Massenet’ „Manon” (2009), Marcos – Kanderi/Ebbi „Ämbliknaise suudlus” (2009), Antonio – Mozarti „Figaro pulm” (2010), Hans (John Styx) – Offenbachi „Orpheus põrgus” (2010), Vicomte Cascada – Lehári „Lõbus lesk” (2011), Northbrook – Disney ja Cameron Mackintoshi „Mary Poppins” (2011), Max – Kanderi/Ebbi/Masteroffi „Cabaret” (2012)

Lavastused Vanemuises: Sisaski/Egneri “Sööbik ja Pisik” (2015)

Lavastused mujal: Hawdoni „Täiuslik pulm” (Lutsu teater 2015), Vilepi „Täiesti salajane” (Lutsu teater 2016)

Tunnustus: Eesti Näitlejate Liidu aastapremia 2007

Eesti Solistide Liidu esimees (2003) ja Eesti Näitlejate Liidu juhatuse liige (2003–2010)

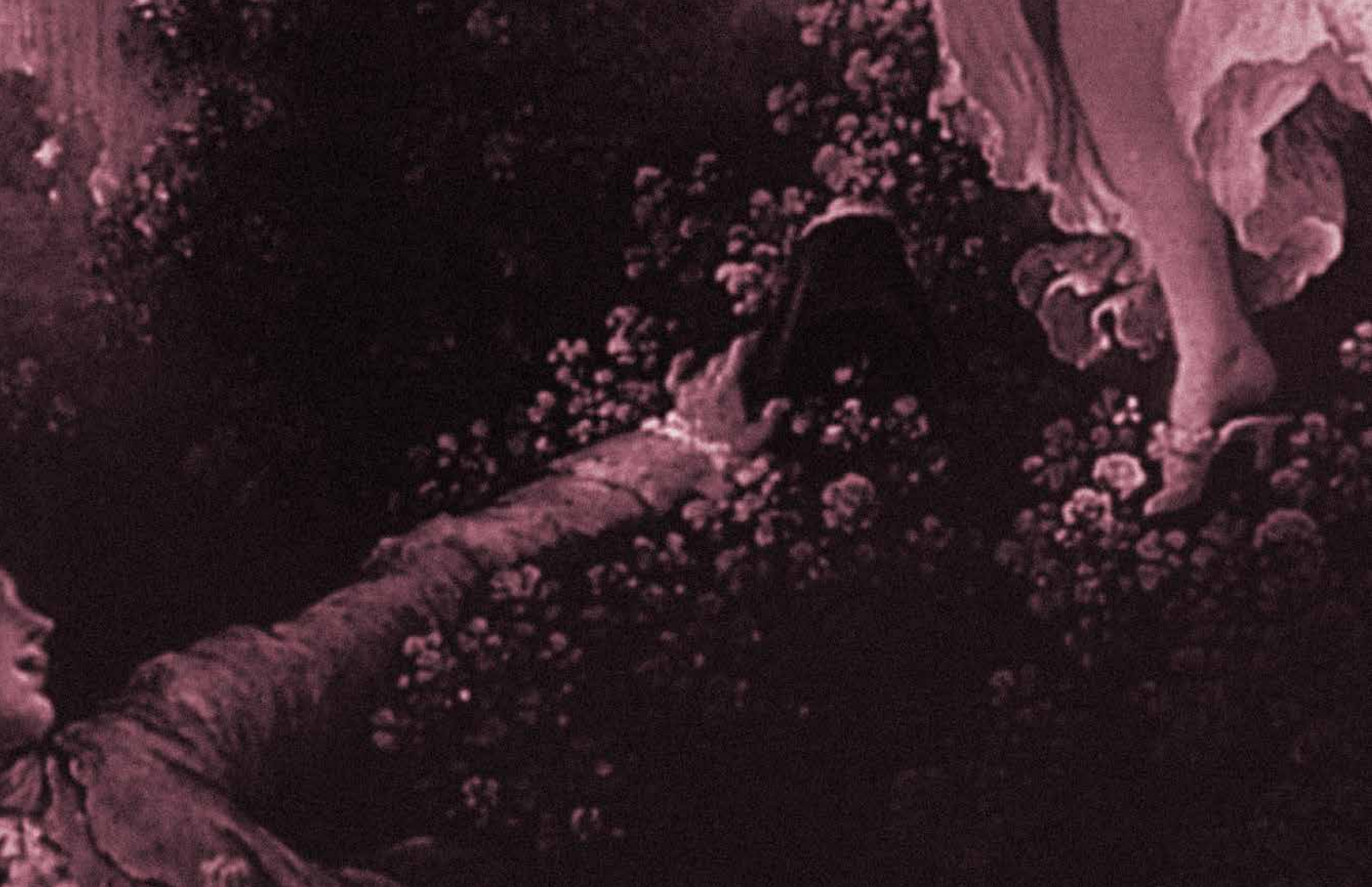
MARE TOMMINGAS

lõpetas 1978. aastal Tallinna Balletikooli ja asus seejärel tantsijana tööle Vanemuise teatrisse. 1989. aastal sai temast sama teatri solist ja koreograaf. 1990. aastal täiendas end moderntantsu alal Kölnis. 1992 lõi ta Tartu ülikooli tudengite baasil moderntantsustuudio. 1998. aastast töötab Mare Tommingas Vanemuise teatri balletijuhina. Samuti on ta Vanemuise Tantsu- ja Balletikooli asutajaliige ja olnud rahvusvahelise tantsufestivali IDA kunstiline juht ja peakorraldaja. Mare Tommingas on lavastanud mitmeid kontsertprogramme. Ta on teinud kostüümikavandeid ja kujundusi nii muusika-, balleti- kui ka draamalavastustele.

Mare Tommingase lavastusi: kolm lühiballetti Vivaldi, Kreisleri ja Sumera muusikale, balletiõhtu Elleri muusikale, Orffi „Carmina Burana”, Mattiiseni/Volkonski „Väike prints”, Fanshawe`i „African Sanctus”, Mercury „Barcelona”, Prokofjevi „Romeo ja Julia”, Bartóki „Imeline mandariin”, Tšaikovski „Pähklipureja”, Leigh` „Mees La Manchast”, „Pildi sisse minek” (Bartóki, Rodrigo ja Stravinski muusikale), Stravinski „Püha kevad”, „Kadunud naine minus” (Sacred Spirit`i, Deep Forest`i ja Björki muusikale), „Wolfgang AMADE Mozart” (Mozarti, Haydni, Salieri ja Pärdi muusikale), Straussi „Õõ Veneetsias” ja „Nahkhiir“, Styne`i „Gypsy” ja „Sugar”, Griegi „Peer Gynt”, Kiplingi/Aintsi „Mowgli”, jazzlavastus „Moonlight Express”, kunstnikutöö lavastustele „Thriller – Tribute to Michael Jackson”, „Lumekuninganna” ja „Kesköö Pariisis”, lastelavastus „Kuldvõtmekese lugu” jt.

Tunnustus:

1989 Eesti Teatriliidu noore koreograafi aastapremia lavastuse „Koit” ja „Valge öö” eest; 1992 Eesti Teatriliidu noore balletikunstniku preemia lavastuse „African Sanctus. Barcelona” eest; 1995 Eesti Teatriliidu muusikateatri aastapremia muusikali „Mees La Manchast” eest; 2004 Tartu Kultuurkapitali aasta loomingu stipendium I.D.A. festivali korraldamise eest; 2006 Eesti Vabariigi Valgetähe IV klassi orden; 2007 Eesti Teatri Aastauhind parima balletilavastuse kategoorias tantsulavastuse „Peer Gynt” eest; 2008 Eesti Kultuurkapitali näitekunsti aastapremia panuse eest Vanemuise teatri balleti arendamisel; 2009 pälvis Tartu medali

**Theatre Vanemuine
147. Season**

NIKOLAY RIMSKY-KORSAKOV

MOZART AND SALIERI

WOLFGANG AMADEUS MOZART

THE IMPRESSARIO

LIBRETTO BY

MUSICAL DIRECTOR AND CONDUCTOR TAAVI KULL

DIRECTOR JAAN WILLEM SIBUL

SCENOGRAPHER AND COSTUME DESIGNER MARE TOMMINGAS

LIGHTING DESIGN MARIS SAVIK, MARE TOMMINGAS

REHEARSAL PIANISTS MARGUS RIIMAA, PIIA PAEMURRU

CHIEF CHORUS MASTER PIRET TALTS

REHEARSAL PIANIST OF CHOIR KATRIN NUUME

STAGE MANAGER HELI ANNI

SURTITLES RAGNE SAUL

IN ESTONIAN WITH ENGLISH AND ESTONIAN SURTITLES

PREMIERE ON NOVEMBER 12, 2016 AT THE VANEMUINE SMALL BUILDING

Mozart and Salieri

Reading the libretto for the opera 'Mozart and Salieri' and Pushkin's 'Small Tragedies' I got to thinking, among other things, about whether the line between great talent and genius is a fine one or rather wide. Is the spark of a true genius recognised by their contemporaries, or are they only understood by later generations? For example, Mozart's wife Constanze clearly had no inkling to her dying day who she was married to, selling everything of the composer's after his death. Not a single item remains that belonged to Mozart. Even his death mask crumbled upon its completion, and there isn't even a grave. All we know of Mozart is the general - not the precise - whereabouts of his ashes. That and his music, of course.

Many attempts have been made to depict the relationship between Mozart and Salieri as melodramatic creative jealousy on the part of the latter in regard to the genius of the former. But could there even have been such jealousy, given that Salieri himself was so talented, serving as the kapellmeister of the Austrian empire and the Holy Roman Empire of the German Nation and writing so much good music in the process? There isn't even any convincing proof that Salieri, beloved of the court, ever did any wrong by Mozart, who was far less beloved of said court. Yes, that self-same Mozart so renowned among future generations, who never compiled a single draft but let the notes flow directly from his quill onto the music paper and who wrote during his 35 years of life (brilliant!) music that was so coruscating and magical... And in fact it was Salieri who won a contest in which both he and Mozart competed, with Salieri composing the comic opera 'First the Music and Then the Words' in the Italian style and Mozart the musical comedy 'The Impresario'. This happened in 1786 - more than 230 years ago. It's a shame that Salieri's opera has been lost, since it would be fascinating to compare the rivals' competing entries.

Tonight we stage Mozart's 'The Impresario'. Strange as it may seem, in the intervening two-and-a-bit centuries theatre people haven't changed all that much in character. What happened to Napoleon Bonaparte the night before the famous battle of Borodino doesn't happen all that often - he was forced to dictate a letter adjudicating in a dispute between the opera primadonnas of the day in Paris - but there is still drama to be had: primadonna rivalry continues, actors' talent is still being wasted in minor roles (so they say), artists' names are still being printed in such outrageously small print on the posters that you can barely read them, and as ever, money comes before all else.

Jaan Willem Sibul

Director

Mozart and Salieri

Synopsis

Vienna, Austria. Late 18th century

Scene I

Salieri enjoys a prestigious social standing as a composer and is dedicated to serving his art. But deep inside he is jealous of Mozart because he realises that Mozart's works are more valuable than his own creations. Salieri invites Mozart to dinner, planning to poison him.

Scene II

Mozart and Salieri dine together at an inn. Mozart is worried by the 'Requiem' that has been commissioned by a stranger dressed in black. He recalls Salieri's collaboration with Pierre Beaumarchais and asks whether it is true that Beaumarchais once poisoned a man. To Mozart's mind, genius and maleficence simply do not go together. Thereupon Salieri secretly laces Mozart's drink with poison. Mozart starts playing the piano and Salieri bursts into tears. Mozart notices this, but Salieri urges him to continue. Mozart is taken poorly and leaves. Salieri ends the opera reflecting on Mozart's belief that a genius could never be a murderer.

The Impresario

Synopsis

Vienna, 1786

The impresario Frank, along with the comic opera singer Buff, who assists him, audition actors to be part of his new theatrical company, since his theatre has been invited to perform in Salzburg. When the actors and singers are hired, they argue over who will get the prime role and who will be paid the most. To illustrate their strengths, the singers each perform a striking aria to back their claims: Pfeil 'Chi sa chi sa qual sia', Herz 'Da schlägt die Abschiedsstunde' and Silberklang 'Bester Jüngling'. An agreement is reached when tragic actress Madam Krone intervenes, declaiming that the most important thing is the art. There is a hilarious trio, 'Ich bin die erste Sängerin' ('I am the Primadonna'), and a compromise is reached, with each receiving large salaries and star billing. The work ends with the quartet 'Jeder Künstler strebt nach Ehre' ('Every Artist Strives for Glory').

Teatrijuht Toomas Peterson

Muusikajuht Paul Mägi

Ballettijuht Mare Tommingas

Draamajuht Tiit Palu

Lavastusala juht Rait Randoja

Lavatehniline meeskond Kaupo Jalas, Taivo Pöder, Tanel Pärn, Jüri Urbel, Urmas Poom

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Ain Austa, Terje Kiho, Sirje Kolpakova, Innari Toome, Andres Lindok, Leenamari Pirn, Aleksandr Karzubov, Indrek Ots, Mart Raja, Armin Luik, Katrin Nigumann, Tarvo Vassil, Eino Reinapu

Kostüümiala Ivika Jõesaar, Irina Medvedeva, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Ivi Vels, Riin Palumets, Valentina Kalvik, Luule Luht, Tia Nuka, Elli Nöps, Natalja Malinen, Inkeri Orasmaa, Daisy Tiikoja, Kaire Arujõe, Heli Kruise, Anneli Vassar, Marit Reinmets, Olga Vilgats, Mati Laas, Hillar Kaag, Malle Värno, Juta Reben, Henn Laidvee

Riietusala Kai Vahter, Anu Kõiv

Grimm ja soengud Anne-Marie Kivioja-Noormaa

Rekvisiidiala Kadri Kaur, Angelika Aun, Ave Liivamägi, Kaie Uustal

Valgusala Imbi Mälk, Maris Savik, Andres Sarv, Taivo Pöder

Helirežissöörid Toivo Tenno, Vladimir Holm

Tõlked Luisa tõlkebüroo

Tiitrite tõlge inglise keelde Jörgen Kursk

Kavalehe koostas Kai Rohejärv

Kavalehe kujundas Katrin Kelpman

Konverentsi- ja peokeskus

seminaridest pidulike bankettideni

Hotell linna südames

205 mugavat tuba, suurepärane vaade ja rahulik miljöö

Restoran vaatega Emajõe

Toiduelamused buffeest galaõhtusöögini

Spa

Suur valik massaaže, spa- ja iluhoolduseid

Innovation
that excites

UUS NISSAN PULSAR

UUS AUTO, UUS KOGEMUS. TÄIUSLIK KAASLANE.

UUS NISSAN PULSAR

See on nii seest kui väljast dünaamiline auto. Kõige ruumikam salong oma klassis ja palju uuenduslikku varustust teevad perega reisimise väga mugavaks. Vaikne ja kergesti manööverdatav Nissan PULSAR on sinu jaoks nagu loodud.

**NÜÜD EI TASU VÄHEMAGA LEPPIDA.
UUS NISSAN PULSAR PANEB SUL PULSI LÖÖMA.**

BRONEERI PROOVISÕIT JUBA TÄNA!

autospirit

Autospirit Tartu OÜ

Turu 47, Tartu
tel 734 1422
www.autospirit.ee

NISSANI OMANIK, LIITUGE
BOONUSPROGRAMMIGA!

YOU+ NISSAN

KASULIK SULE JA SINU AUTOLE NISSAN.EE/YOU+

Piltidel on illustreeriv tähendus. Nissan Pulsari keskmine kütusekulu on 3,6 – 5,1 l/100 km, CO₂ emissioon 94 – 119 g/km.

ALTIA
EESTI

Eritähtselt heakalaks

LARSEN

COGNAC

TÕELISE
SEIKLEJA VALIK

PRODUIT DE
FRANCE
www.cognac-larsen.fr

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA. ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

Tere tulemast Vanemuise teatrisse!

Uued hooajal 2016/2017

Põlenud mägi **Don Juan**

Mamma Mia! Laineid murdes

Tulleminek **Ninasarvik**

Hedda Gabler Suluseis

Mozart ja Salieri / Teatridirektor

Perekond Linden

Crossroads / Step Into the Light

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi, et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks.
Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / SEB pank 10102052050006 / Sampo Pank 334408570002
Märksõna: VANEMUISE FOND

Vanemuise fond tänab:

Olga Aasavit, Andrus Ansipit, Mart Avarmaad,
Alar Kroodot, Kalev Kaset, Mati Kermast, Eero Timmermanni,
Tartu linna, Vanemuise advendikontserdil annetajaid.

Aasta toetaja

kinema

Aasta toetaja

LARSEN
COGNAC

Ametlik autopartner

NISSAN | **autospirit**

Ametlik hotellipartner Tartus

DORPAT
HOTELL

Ametlik hotellipartner Tartus

LONDON
HOTELL

Ametlik hotellipartner Tallinnas

park inn
Central Tallinn

Tartu
heade mõtete linn

GIGA

KUKU

Postimees

KULTUURIMINISTEERIUM

KULTUURIMINISTEERIUM

AITAN LAPSI

AS GIGA on Vanemuise Sümfooniaorkestri Kassitoome tasuta suvekontserdi peasponsor.

vanemuine.ee